

האסטרטגיה והטק במלחמת ויטנאם,

הנשיא ג'ון פ' קנדי

לאחר שמונה שנות מלחמת גרילה בוויטנאם הובסו הצרפתים בקרב דֵין גֵין פו, ונחתם בעשרים ביולי 1954 הסכם ז'נווה להפסקת-אש ולחלוקה זמנית של ויטנאם בקו הרוחב 17. תוך שלוש מאות יום היה על ויט-מיין (ארגון המורדים הקומוניסטים) לסגת אל מצפון לקו הרוחב 17, ואילו על הצרפתים הוטל לסגת דרומה מקו הרוחב. בנוסף, נקבע, כי תוקם ועדת פיקוח, שתקיים בחירות לממשלה מאוחדת לוויטנאם ביולי 1956, למרות שבינתיים הוקמה ממשלה קומוניסטית בהאנוי, ששלטה על צפון-ויטנאם. ממשלת סייגון, שבידיה השאירו את דרום-ויטנאם, וארצות-הברית הודיעו על התנגדותן להסכם, וסירבו לחתום עליו. רק צרפת והמחתרת ויט-מיין חתמו על הסכם ז'נווה. עם זאת, התחייבה ארצות-הברית, כי אם תופר הפסקת-האש, תנקוט אמצעים צבאיים להשבת הסדר בוויטנאם על כנו.

הנשיא לינדון ב' ג'ונסון (משמאל) ורוברט מקנמרה, שר ההגנה

בסתיו 1954 הדיח נגו דיו דיאם, ראש-ממשלת דרום-ויטנאם, את הקיסר באו דאי, וביקש מארצות-הברית סיוע צבאי וכלכלי. הנשיא דוויט ד' אייזנהאור נענה, ושלח ממון, ציוד וקבוצת מדריכים צבאיים ואזרחיים. במקביל, פעלה ארצות-הברית בהתאם למדיניותה להכלת (containment) הקומוניזם, על הסכם SEATO (ארגון הברית הדרום-מזרח אסיאתית, שגם היא חברה בו), שכלל התחייבות מפורשת של המדינות החתומות להגן על דרום-ויטנאם מפני תוקפנות צפון-ויטנאמית.

טיקה האמריקניות

1965-1968

רס"ן עדה

ארצות-הברית הכריזה על תמיכתה בנוגד דיו דיאם כאשר הודיע, כי לא יקיים את הבחירות לממשלה מאוחדת, בטענה שדרום-ויטנאם אינה חתומה על הסכם ז'נווה, וכי לא תוכל לסמוך על תוצאות הקלפי במדינות טוטליטריות כצפון-ויטנאם. בתגובה הורתה ממשלת האנוי לוויתונג-סון* לפתוח במסע של לוחמת גרילה ושל טרור להפלת המשטר בדרום-ויטנאם. האמריקנים הגיבו מיד בהגברת הסיוע לדיאם. למרות זאת, צברו לוחמי ויטונג כוח, ועד אמצע 1961 הפכו לאיום ממשי על ממשלת דיאם. הנשיא ג'ון פ' קנדי זירז את הגברת הסיוע לדרום-ויטנאם, ועד סוף 1962 כבר ישבו שם יותר מאחד-עשר אלפי מדריכים צבאיים, יחידות אמריקניות של מסוקים, של מטוסי תובלה ושל מטוסי תקיפה.

הגברת המעורבות לוחמה בהסתייגות מילולית. הנשיא קנדי אמר בספטמבר 1963, כי בסופו של דבר, "זו מלחמתם. הם יצטרכו לנצח בה, או להפסיד בה." מעצבי המדיניות האמריקנית חזרו והדגישו זאת, ביוצרים לעצמם פתח מילוט, אם ירצו לסגת ממעורבותם בהודרסין. האמריקנים לא התערבו במאבקי-הכוח הפנימיים בתוך דרום-ויטנאם. התדרדרות המצב בסייגון הביאה להדחת דיאם בהפכת-חצר ולהוצאתו להורג. ההדחה החריפה את המצב כיוון שהגנרלים לא הצליחו לייצב את שלטונם, והוויטונג ניצל זאת לטובתו.

"גרילה מהפכנית" בוויטנאם

וו נגויאן גיאפ, המצביא העליון של צפון-ויטנאם ושל הוויטונג, פיתח את תורת המלחמה שלו מתורתו של מאו טסה טונג.² בספרו **מלחמת העם – צבא העם**³ תיאר גיאפ את מלחמת הגרילה. עיקרה – שילוב של פעילות מדינית, של פעילות צבאית, של פעילות כלכלית ושל פעילות חינוכית, כדי לערער את יציבות המשטר, ולנתקו מאוכלוסייתו מחד-גיסא, ולמשוך אוכלוסייה זו לתמוך בגרילה מאידך גיסא. קבוצות קטנות של פעילי ויטונג נשלחו להשתלט על כפרים בכל דרום-ויטנאם, ולהקים בהם את התשתית הפוליטית ואת התשתית

החינוכית, הדרושות לתפקוד הגרילה – ליצור את "הים", שבו ישחו לוחמי הגרילה כדגים (כאמרת מאו). בתחילת שנות השישים חיסל הוויטונג בממוצע חמישה-עשר פקידי-ממשלה בשבוע. בכל כפר ש"טוהר" הוקמו ועדים קומוניסטיים במקום המנגנון הממשלתי שחוסל. למעשה, תוך כמה שנים נותקה ממשלת דרום-ויטנאם מרוב אוכלוסיית הכפרים, והועמדה במצב של "חקיקה בריק". במקביל לפגיעה בתשתית הממשלתית עסקו אנשי הגרילה בניית דרכי התחבורה, במארבים, במיקושים ובהתקפות הטרדה נגד מחנות צבא ונגד מוצבים של חיילי הממשלה. בנקודה אחת שונה המערכה בוויטנאם ממלחמות קודמות של גרילה באסיה: בעוד שמאו טען, כי את אמצעי-הלחימה יש להשיג מהאויב, קיבלה הגרילה בדרום-ויטנאם אספקה סדירה של אמצעי-לחימה טובייתיים וסיניים מצפון-ויטנאם. עיקר האספקה הובא בדרך הים, וחלקה – ב"נתיב הו צ' מינ" (שחדר לדרום-ויטנאם דרך הג'ונגלים בלאוס ובקמבודיה).

תפיסות של לוחמה נגד גרילה

הגרילה זקוקה לכוח-אדם, לאספקה ולמסתור, שהיא מקבלת ממקורות בתוך המדינה ומחוצה לה. לוחמה נגד גרילה מכוונת, בדרך-כלל, להפריד בין הגרילה לבין התומכים בה. יש שתי אסכולות עיקריות בתורת הלחימה נגד הגרילה: **אסכולת הרווחה ואסכולת הדיכוי והכפייה**. כללית, לפי שתי האסכולות, מוטל על ממשלה, הלוחמת בגרילה:

1. לחסום את המקורות החיצוניים לסיוע לגרילה – על-ידי סגירת הגבולות ועל-ידי הפעלת לחצים על המדינות, המספקות אמצעים לגרילה.
 2. להגביל את המקורות הפנימיים לתמיכה בגרילה – על-ידי הרחקת האוכלוסין מהגרילה.
 3. להכין תכניות להטרדת המנגנון, המתכנן ומכין את הפעולות של הגרילה, ולפגיעה בו.
 4. לפגוע בכוח הלוחם של הגרילה ובמלאי ציודה.
- ההבדל בין האסכולות נעוץ בגישתן לגבי ניתוק הגרילה

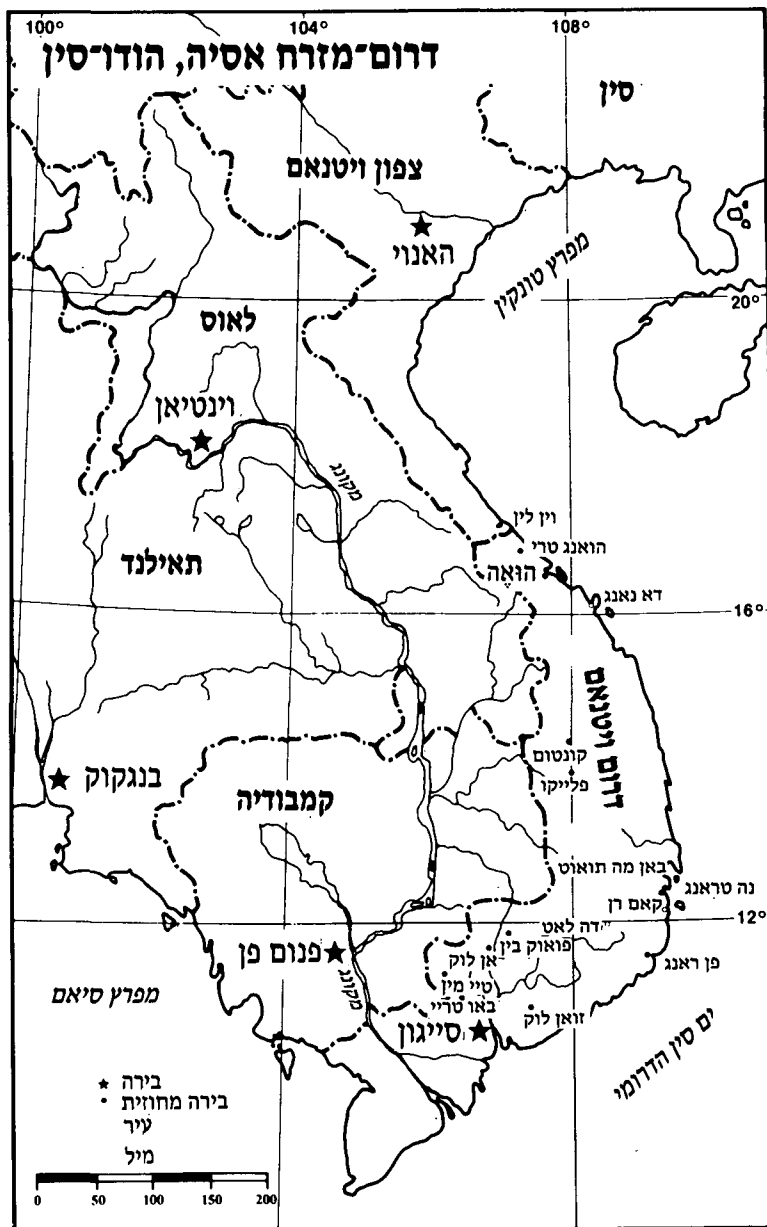
* השם החדש של הוויט-מין; להלן, ויטונג.
1. לוי, ע' 162.
2. ראו ספריהם של הרכבי ושל ואלך.
3. ראו ספרו של גיאפ.
4. שולץ, "גבולות הטרור בלוחמה חתרנית", ע' 81.

שבחנו את המצב בדרום-ויטנאם בראשית 1965, ראו מקבלי החלטות האמריקניים, כי המצב מחמיר. למרות ניסיונות ממשלת סייגון להתמודד בעזרת הסיוע האמריקני בוויטנאם (MACV), כי אין סייגון יכולה להתמודד לבד נגד הגרילה. לכן, יש צורך "לדחוף את אצבענו לחור שבסכר" הגישה הרווחת בוואשינגטון היתה, כי ויטנאם היא "ארץ אסטרטגית באזור-מפתח, היא הנה אולי אחת מחמש, או שש, המדינות היחידות בעולם, החיוניות באמת לאינטרסים של ארצות-הברית". בהתאם לתפיסה זו ובהתאם להערכת-המצב של וסטמורלנד, התגבשה בוואשינגטון הדעה, כי אין מנוס מהפעלת כוחות אמריקניים להצלת סייגון. האמריקנים לא רצו לפלוש לצפון-ויטנאם כיוון שחששו מאבדות, וכיוון שחששו פן פעולה כזו תביא להתערבות ישירה – סובייטית, או סינית – בלחימה. בהשפעת חסידי ההפצצה האסטרטגית בחיל האוויר האמריקני, הוחלט לפתוח בסדרה מתעצמת בהדרגה של הפצצות אסטרטגיות על צפון-ויטנאם. כך חשבו להפעיל לחץ פסיכולוגי גדל על האנוי – עד שתיכנע, ובהתאם לתפיסה האמריקנית, תצר את פעילות הוויטקונג. במקביל, נשלחו נחתים וצנחנים אמריקניים לאבטח שדות-תעופה (בעיקר, במחוז דא-נאנג) ומתקנים אמריקניים בדרום-ויטנאם. לכוחות הללו ניתן אישור לטור את כל השטח ברדיוס שמונים ק"מ מבסיסהם. בשלושה-עשר בפברואר 1965, אישר הנשיא ג'ונסון את תכנית ההפצצה האסטרטגית **רעם מתגלגל**,* ובזאת עברה ארצות-הברית את הסף מהדרכה ומסיוע למעורבות ישירה כצד לוחם.**

הראייה האמריקנית

בארצות-הברית נתפסה המלחמה בוויטנאם כמוגבלת בהיקפה; האנוי שאפה לאחד את כל ויטנאם תחת ההנהגה הקומוניסטית, ואילו מטרת ארצות-הברית היתה לסכל זאת. ארצות-הברית לא נכנסה למלחמה כדי להפיל את המשטר הקומוניסטי, אלא כדי למנוע את התפשטותו דרומה. מכאן שהמשטר הקומוניסטי לא נלחם על חייו, וניתן – כך סברו – לשכנעו, כי המחיר, שיידרש לשלם בעבור הגשמת מטרתו המדינית, אינו שווה את הרווח. השכנוע ייעשה על-ידי הענשת האנוי במידה גוברת – עד שתישבר. הוויטקונג נתפס כלא יותר מזרוע מבצעת של ממשלת האנוי. לכן, אם יצליחו "לשכנע" את האנוי לחדול מהתקפתה, יתקפל הוויטקונג מעצמו.

בהתאם לגישה זו, פתחו האמריקנים כבר בשנת 1961 במערכה נגד צפון-ויטנאם על-ידי פשיטות בביצוע כוחות לא-אמריקניים. באוגוסט 1964 חלה הסלמה במעורבות האמריקנית לאחר שתי תקריות, שבהן תקפו ספינות טורפדו צפון-ויטנאמיות משחתות אמריקניות, ששייטו במשימת מודיעין במפרץ טונקין.*** הנשיא לינדון ב'

מתמיכת תושבי המדינה. הראשונה טוענת, כי הרווחה הכלכלית-חברתית היא תנאי מוקדם להפרדה בין הגרילה לאוכלוסייה. לדעתה, יש לשפר את התנאים החברתיים-כלכליים של אוכלוסיית היעד של הגרילה, כדי לרכוש את נאמנותה. כלומר, המאבק הוא על מוח האוכלוסייה ועל לבה. חיסול התמרמרות האוכלוסייה ייטול מהגרילה את יכולתה לשכנע ולהשפיע, כמתקן חברתי, הנלחם נגד עוולות חברתיות. האסכולה האחרת דוגלת בשימוש בכוח כדי לשלוט על התנהגות. לדעת תומכי אסכולה זו, אין תמיכת האוכלוסייה ניתנת למהפכן מתוך העדפה, אלא בכפייה. לכן, על הממשלה להפעיל כפייה ודיכוי חזקים יותר, כדי שהאוכלוסייה תעדיף, משיקול הגיוני של רווחה-הפסד, לסבול מפעולות הממשלה. כלומר, היא תפחד יותר מהממשלה מאשר מהגרילה, ולכן, ותעדיף להישמע לממשלה.

- * Rolling Thunder
- ** על הפעלת כוח המפציצים האסטרטגי האמריקני בוויטנאם ראו גם צקלון 13, כוח אוויר אסטרטגי וכן קנת פ' וול, "לוחמת אוויר מנצחת", מערכות 330 – המערכת.
- *** לאחר מכן התברר, כי הממשל שיקר לגבי תקרית טונקין.
- 5. שולץ, ע' 109-111.
- 6. וסטמורלנד, ע' 126.
- 7. מולר, ע' 498.

בתוכה גם את מבצע Phuong Hoa, שבו הוטל על שירות הביון הדרום-ויטנאמי בסיוע אמריקני, לחסל אנשי ויטקונג, שהיו התשתית החשאית לפעילות הפוליטית, הצבאית והחינוכית של הגרילה.

את שלוש המערכות המקבילות הללו, האווירית היבשתית והמינהלית לא הצליחו לאחד תחת פיקוד ותחת תכנון משותפים. כל מערכה נוהלה בנפרד, וכמעט ללא-תלות באחרות.

המערכה נגד צפון-ויטנאם

למעשה, החלה המערכה נגד צפון-ויטנאם כבר ב־29 באפריל 1961, כאשר אישר הנשיא קנדי תכנית לסדרת פשיטות על מחנות צבא בשטח צפון-ויטנאם, בתנאי שחיילים אמריקניים לא ישתתפו בלחימה ממש, אלא רק בתכנון ובהכנה. לשם כך, גויסו יחידות מדרום-ויטנאם, מתאילנד, מלאוס ומטייוואן ושכירי-חרב פיליפיניים. הפעולות חסרו שיטתיות, היו מפוזרות, ולא תואמו ביניהן. ואשינגטון קיוותה, כי הפעולות יאותתו להאנוי, כי כוונות ארצות-הברית רציניות, ועליה לצמצם את תמיכתה בוויטקונג, או לבטלה כליל. למעשה, על אף שקצבן הוגבר החל משנת 1963 (וליעדים הצבאיים נוספו יעדים כלכליים) לא היתה לפעולות הללו כל תוצאה נראית לעין. בפברואר 1965 הוחלט להעצים את הפגיעה בצפון-ויטנאם על-ידי הפצצה אסטרטגית, שכוונה להשמיד בהדרגה את תשתית התעשייה ואת תשתית התובלה של צפון ויטנאם, ("... להחזירה לתקופת האבן", כדברי מפקד חיל האוויר בנובמבר 1965),⁸ ולאמנע נתיבי חדירה מהצפון לדרום.

ג'ונסון הורה להפציץ כגמול את בסיסי חיל הים של צפון-ויטנאם. בעשרה באוגוסט 1964 אישר הקונגרס לנשיא "... להדוף כל התקפה חמושה על כוחותיה של ארצות-הברית, ולמנוע תוקפנות נוספת."⁹ מסתיין 1964 גברה פעילות הוויטקונג, שהחל לתקוף בסיסים אמריקניים בדרום-ויטנאם. לשיא הגיעו ההתקפות הללו כאשר בשבעה בפברואר 1965 הותקף שדה-התעופה בפלייקו. שמונה אמריקנים נהרגו, יותר ממאה נפצעו, חמישה מטוסים הושמדו, וכמה מטוסים ניזוקו. האמריקנים הגיבו במבצע חץ בוער:^{*} כבר באותו יום הפציצו 47 מטוסים מטרות בצפון-ויטנאם. בעשרה בפברואר 1965 נהרגו 23 אמריקנים במחוז קי־נון. למחרת בוצעה ההפצצה חץ בוער 2. בהודיעו על ההפצצות נמנע הממשל מלהשתמש במלה "גמול". נאמר, כי המבצע בא כתגובה ל"התגרריות ישירות של משטר האנוי" ול"מעשי תוקפנות נמשכים".⁸

למרות שגנרל וסטמורלנד החליט לנהל אסטרטגיה של שחיקה – שמטרתה המוצהרת היתה להרוג בכל שנה יותר לוחמי גרילה מאשר יכלו הוויטקונג לגייס בדרום, או "לייבא" מהצפון – התבדו תקוות האמריקנים. האנוי לא הראתה כל סימן, כי בכוונתה להיכנע, אבדות צבא הדרום הגיעו לכדי גודל שבוע, ולקראת יוני 1965 היה הצבא הזה על סף התמוטטות. כדי להציל את המצב, נאלצה ארצות-הברית לשלוח כוחות יבשה נוספים לדרום-ויטנאם, ולערבם בלחימה לצד צבא דרום-ויטנאם.

נדבך נוסף ונפרד באסטרטגיה האמריקנית היה שייך לאסכולת הרווחה. הנדבך הזה – "השכנת השלום"^{**} – היה משני עד 1968, ונועד להחזיר את המינהל הממשלתי לכפרים ולעיירות, ששוחררו מידי הוויטקונג, ולשפר את תנאי החיים ואת הרווחה באזורים הללו. תכנית זו כללה

מטוסי F-111 בוויטנאם

- .8 בונדס, ע' 187.
- .9 וסטמורלנד, ע' 105.
- * Flaming Dart
- ** Pacification

בתי-החרושת, את מחנות הצבא ואת בסיסי האספקה המופצצים במתקנים קטנים יותר, שפוזרו ברחבי המדינה, והוסוו היטב. המבצע לא הצליח לערער את רצון האנוי להתמיד בלחימה. למרות שהדרישות של ראשי-המטות המשולבים להגביר את עוצמת ההפצצות התקבלו בהדרגה, נכשלו ניסיונותיהם להכניע את צפון-ויטנאם על-ידי הפצצה אווירית כישלון חרוץ. הסיבות העיקריות לכישלון הנן, כנראה, שתיים:

★ צפון-ויטנאם היא ארץ חקלאית, התלויה במוצרי ייבוא, ולא בייצור תעשייתי מקומי. לכן, כדי לפגוע קשה בכלכלתה, היה צורך למנוע ממנה לייבא את הדרוש לה. מסיבות מדיניות (אירצון לפגוע באניות סובייטיות) לא רצו האמריקנים להטיל הסגר ימי על צפון-ויטנאם, וגם לא לפגוע במעברי הגבול בינה לסיין.

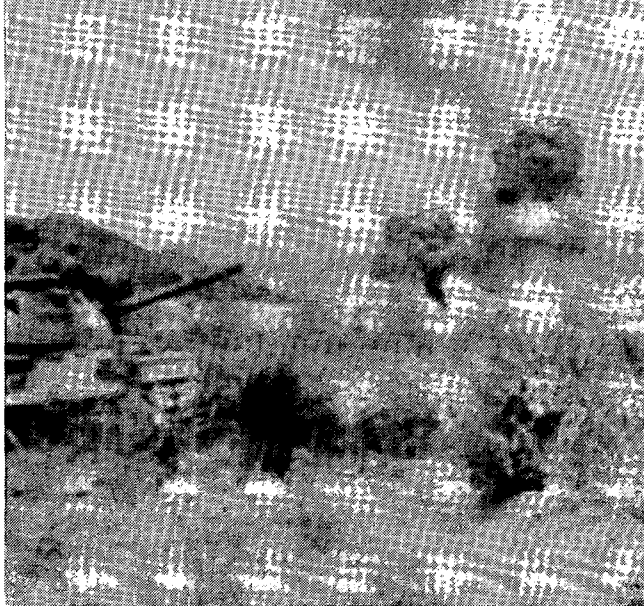
★ ההתעקשות של התיאורטיקנים האזרחיים על עקרון ההדרגתיות בהגברת עוצמת ההפצצות. במבצע רעם מתגלגל, לא נעשה ניסיון להפעיל את כל העוצמה האווירית של ארצות-הברית במכה אחת נגד צפון-ויטנאם, ואף נקבעו הפסקות תקופתיות בהפצצות כדי ל"עודד" את האנוי לפתוח במשא-ומתן. כך ניתנה להאנוי אפשרות "להתרגל" להפצצות במנות קצובות, לחשוב על אמצעי-נגד, וליישם.

המלחמה היבשתית

ב-26 ביוני 1965 קיבל וסטמורלנד אישור להפעיל כוחות אמריקניים "לחזק את המצב היחסי של כוחות ממשלת דרום-ויטנאם" כלפי הוויטקונג. בד"ח של קבוצת מחקר של ראשי המטות-המשולבים לשר ההגנה מקנמרה הוצעה אסטרטגיה ללחימה בוויטקונג, לפי המלצות וסטמורלנד: בשלב הראשון על כוחות ארצות-הברית ובעלות-בריתה להתארגן ב"מובלעות" לאורך מישור החוף ובכמה מקומות במרכז ויטנאם. הכוחות יטהרו את המובלעות הללו, ויבטיחו מהתקפות ויטקונג. השלב הזה נתפס כהגנתי, בעיקרו, ונועד להכין את השלב השני, שבו ייצאו הכוחות מהמובלעות "לחפש יחידות עיקריות של ויטקונג, להשמידן ולחסל את בסיסיהן ואת מתקניהן האחרים" במגמה "להקיז את דמם עד אשר תשכיל האנוי להבין, כי מחיר הדמים ששילמה הביאה לנקודה של אסון לאומי לדורות."

השכנת השלום

התכנית להשכנת שלום נועדה להרחיק רעיונית ומעשית את האוכלוסייה מהגרילה. על-ידי הגנה מתמשכת עליה מפני הקומוניסטים ועל-ידי יצירת תמיכה לממשלה בעקבות תכניות לשיפור תנאי החיים ולמינהל תקין. עיקר המאבק בוויטנאם נסוב סביב האוכלוסייה הכפרית, מאחר שהיתה החשופה ביותר לתרונות הוויטקונג. עד 1967 היתה השכנת השלום בידי הדרום-ויטנאמים בלבד. היא היתה מורכבת מרשימה של תכניות

כוחות שריון אמריקניים סייעו לעתים ללחימה בשטחים הפתוחים

חסידי ההפצצה האסטרטגית טענו, כי האנוי השקיעה ממון רב במערכת התעשייתית, בתשתית התובלה ובתשתית התקשורת שלה; ולכן, לא תהיה מוכנה להקריבן. אם המפציצים יסבו נזק רב למערכת זו, ויאיימו להשמידה כליל, תיאלץ האנוי לקבל את התכתיב האמריקני להפסיק את פעולות האיבה נגד הדרום. שוללי ההפצצות טענו, כי התלהבות תומכיהן נובעת ממה שפירשו בטעות כהצלחה של מערכת ההפצצות על גרמניה. השוללים התבססו על ממצאי מחקר, שנערך מיד לאחר המלחמה, והראה, לטענתם, כי הכלכלה הנאצית הצליחה להתאים את עצמה למצב, ואף להגביר את הייצור המלחמתי. כן טענו שוללי ההפצצות, כי העם הגרמני – כמו האנגלי – לא נשבר פסיכולוגית מההפצצות. אמנם, ההפצצות של בעלות-הברית גרמו לתחושת דיכאון, אך לא הפחיתו מנכונות הגרמנים להילחם. תשובת התומכים היתה, שבעוד גרמניה נלחמה על חייה, הרי שלגבי צפון-ויטנאם אין זה כך; ולכן, תישבר מהר יותר.

את ההפצצות ניהלו חיל הים וחיל האוויר האסטרטגי של ארצות-הברית, תוך תחרות פרועה ביניהם. כל המבצעים בצפון-ויטנאם ומעליה היו מחוץ לאחריותו של וסטמורלנד, ונוהלו ישירות על-ידי מפקד העליון של הכוחות באוקיינוס השקט (CINCPAC) בהוואי. הודפסו רשימות של מטרות, שאושרו על-ידי ואשינגטון, ואלו חולקו לכל חיל בנפרד. צפון-ויטנאם חולקה לאזורים, וכל חיל תקף רק באזורים, שהוקצו לו, בשיטה ובסדר העדיפויות, שנראו לו, ללא כל קשר לחיל האחר, ואף ללא תיאום. בפיקוח האווירי בין בסיסי שיגור* שונים. כדי למנוע תאונות נקבעו מספר מסדרונות טיסה קבועים לכל בסיס. האנוי גילתה עד מהרה אותם, והקימה מערכים נ"מ (טק"א ותותחים) צפופים לאורכם.**

תחקירים של הביון האמריקני מצאו, כי האנוי הצליחה להתמודד בהצלחה עם האתגר. הם הגדילו את הייבוא כדי להחליף את התוצר הלאומי, שנפגע, והחליפו את

* בסיסי השיגור היו בדרום-ויטנאם, בתאילנד, בגואם ועל נושאות מטוסים, ששייטו מול חופי צפון-ויטנאם.

** הניהול המשונה והמבולבל נבע ממאבקי-כוח בין-חיליים ותוך-חיליים על הקצאת משאבים בתקציב הביטחון של ארצות-הברית.

בהדרכת CIA, כדי לגלות את סוכני הוויטקונג ולחסלם). בנוסף לתכניות הביטחון, היו גם תכניות אזרחיות לשיפור תנאי החיים ולשיפור מידת השליטה המינהלית של הממשלה בכפרים. הקימו מחדש את מנגנון השלטון המקומי, החיו את הכלכלה הכפרית, כדי לתת לאיכרים תמריצים ממשיים לעבודתם, ייסדו שירותי בריאות ומוסדות חינוך ממשלתיים, משטרה אזרחית ומערכת לטיפול בפליטים מאזורי הקרבות.

באזורים, שנחשבו כנשלטים ללא ערעור על-ידי הוויטקונג, הוחלט לנהוג אחרת. בפשיטות "חפש-והשמד" נגד הוויטקונג פינו את כל תושבי הכפרים שנכבשו למחנות פליטים הרחק משם. בשיטה זו קיוו "לקחת את המים מהדגים". עד מהרה הפכו מחנות הפליטים לקרקע פורייה לתעמולת הוויטקונג, כיוון שהאיכרים התמרמרו מאוד על שפוננו מאדמתם ללא פיצוי כלשהו. רבים ראו בצעד הזה הודאה בכישלון של ממשלת דרום-ויטנאם להגן עליהם, ולכן העדיפו לא לתמוך בה.

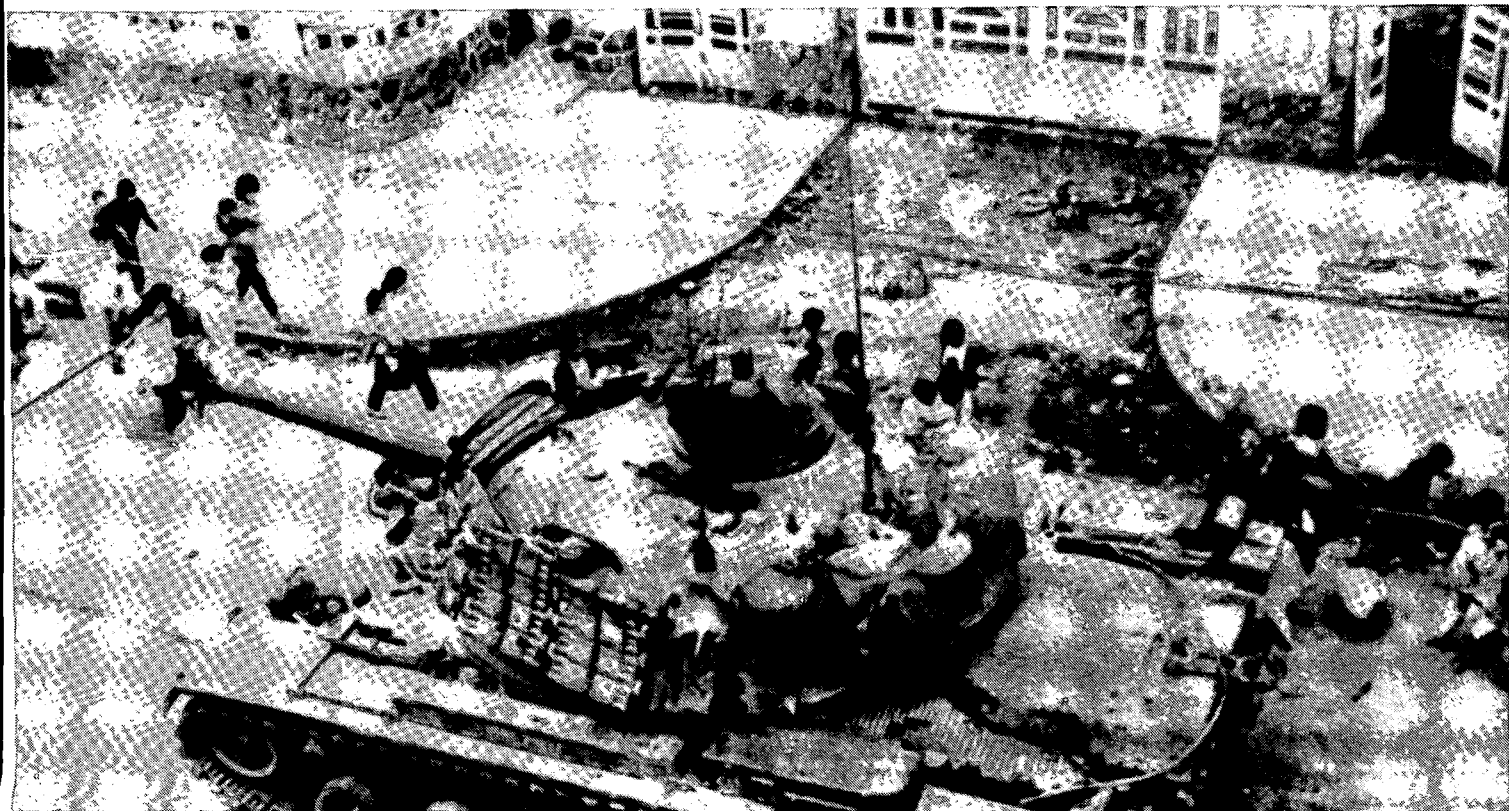
למעשה, על אף התכניות על הנייר, לא עשו האמריקנים מאמץ ניכר במערכת השכנת השלום. וסטמורלנד הסתפק בתמיכה מילולית, והמשיך להתמקד בלחימה נגד היחידות הגדולות של הוויטקונג ושל צבא צפון-ויטנאם. הוא האמין, כי לחימת כוחותיו בהרים תיצור מגן, שמאחוריו תוכל ממשלת דרום-ויטנאם להתארגן, ולבער את תשתית הוויטקונג. גישה זו התעלמה מהעובדה, כי במלחמת גרילה אין הפרדה בין החזית לבין העורף.

שלא תואמו זו עם זו, ונוהלו על-ידי משרדי הממשלה בנפרד. בשנת 1967 החליטו האמריקנים להגביר את מעורבותם במערכה זו, ליעלה על-ידי יצירת מנגנון מתאם כלל-ארצי *CORDS – הוקם באביב-קיץ 1967 תחת הנהלתו של רוברט קומר. למעט כמה יוצאי-דופן, נוהלו כל התכניות המבצעיות ואוישו על-ידי דרום-ויטנאמים, והיחס בין הויטנאמים לבין המדריכים האמריקניים בשיא המעורבות האמריקנית היה יותר ממאה לאחד.

התכנית ליצירת ביטחון מקומי התבססה על שיטת עבודה דומה לשיטת "טהר-והחזק" של הנחתים. בעבר כבר הוקמו מיליציות מקומיות בכל מחוז ובכל תת-מחוז, אך המיליציות התפוררו מחמת תמיכה ממשלתית לא מספקת. CORDS הקימן מחדש, והפקיד בידיו את האחריות העיקרית להגנה ראשונית – עד שייגעו, במקרה הצורך, תגבורות צבא. הפיקוד על המיליציה ניתן למושל המקומי מטעם הממשלה.

שתי תכניות קיבלו רענון וחזוק – Chieu Hoi (תכנית תעמולה לגייס אנשי ויטקונג לצד הממשלה על-ידי שנתנו להם חנינה ומשרות קבועות במנגנון להשכנת השלום, או בתפקידים צבאיים) ו־Phuong Hoa (שכוונה לשתק את התשתית המינהלית של הוויטקונג ואת תשתיתו הפוליטית. תשתית זו עסקה בגביית מסים, בהפצת תעמולה, בחינוך, בפעולות טרור נגד סרבנים, בגיוס כוח-אדם, בפיקוד ובהכנה של פעילות גרילה מקומית. במסגרתה פעלו סוכני-חרש דרום-ויטנאמים,

טנקים אמריקניים הופעלו בתוך הערים בוויטנאם במתקפת ט

גם שיטות הלחימה של האמריקנים גרמו נזק כבד לתכניות להשכנת שלום. המפקדים האמריקניים היו אמונים על הססמה, "יש לבזבז פגזים ולא אנשים". אלא, שהסובלים העיקריים משיטה זו היו הכפריים, שעליהם היו אמורים להגן. כתוצאה מכך, זכה הוויטקונג לחומר תעמולה מצוין לגיוס לוחמים לשורותיהם, וממשלת דרום-ויטנאם איבדה את תמיכת האיכרים, שראו בה אחראית לפגיעות האמריקניות במשפחותיהם ובפרנסתם.

מדוע הובסה ארצות-הברית?

האסטרטגיה האמריקנית בשנים 1965-1968 ניסתה להגיע להכרעה בשדה-הקרב על-ידי קטל המוני של לוחמי ויטקונג ושל צבא צפון-ויטנאם. מתחילת מעורבותם ועד תום מתקפת טט היו לאמריקנים כ-20,000 הרוגים, מתוך אוכלוסייה בת יותר ממאתיים מיליון נפש. בריאיון עיתונאי באביב 1969 הודה גיאפ בכחצי מיליון הרוגים מקרב אוכלוסייה קומוניסטית, המוערכת בכעשרים מיליון איש (כולל אוהדי הקומוניסטים בדרום). אך במלחמת השחיקה, שייזמו האמריקנים מתוך גישה, כי "איך לא תהיה למדינה אסיאתית קטנה ומפגרת נקודת-שבירה כשמולה ניצבת העוצמה של ארצות-הברית?" נשברה ארצות-הברית ראשונה.

בשנים 1965-1973 נאמדו אבדות הוויטקונג והצפון-ויטנאמים בכחצי מיליון עד מיליון הרוגים. כלומר, 2.5-5 אחוזים מאוכלוסייתם. במחקר, על מאה מלחמות בין-לאומיות בשנים 1815-1975, התגלו רק שלוש מלחמות אחרות, שבהן שיעור האוכלוסייה, שנהרגה במדינה כלשהי, היה בממדים דומים; ואלו הן שתי מלחמות העולם ומלחמת צ'אקו (בין בוליביה לפרגוואי בשנים 1932-1935). מול יכולת כזו לספוג אבדות, האם היה לארצות-הברית סיכוי לשחוק אי-פעם את הקומוניסטים? אין אפשרות לענות חד-משמעית על שאלה זו. אין בנמצא שום מידע, המורה מה שיעור האוכלוסייה הקומוניסטית, שהיה על ארצות-הברית להרוג, כדי להביא את האנוני לנקודת-שבירתה. בממשל ובפנטגון הערכו, כי הקומוניסטים ייכנעו כאשר קצב אבדותיהם יעלה על הקצב, שבו יוכלו לגייס כוח-אדם חדש. מתברר, כי צבא ארצות-הברית וצבא דרום-ויטנאם מעולם לא גרמו שיעור כזה של אבדות. יתר על כן, ניתוחי הפנטגון הראו, כי הקומוניסטים פיקחו על קצב אבדותיהם, כך שעמד על ממוצע של כאלפיים איש בשבוע – קצב שחיקה, שבו יכלו להחזיק מעמד עשרות שנים. התברר, כי לפעילות יזומה של האמריקנים ושל הדרום-ויטנאמים לא היתה כמעט השפעה על קצב האבדות. רק כאשר יזמו הקומוניסטים קרב התרבו אבדותיהם; כאשר רצו להפחית את קצב אבדותיהם, כל אשר היה עליהם לעשות הוא להימנע מקרב.

בחוכמה שלאחר מעשה נראה, כי האמריקנים טעו כשבחרו באסטרטגיה של שחיקה. ברור, כי לו הצליחו האמריקנים להשמיד את כל הלוחמים הקומוניסטיים

9. מולר, ע' 500.

בעימות בתנאים עוינים במעבה הג'ונגל הדרום-מזרח אסייתי היה החייל האמריקני, שצויד טוב יותר למלחמה, נחות לעומת חיילי הוויטקונג וחיילי צבא צפון ויטנאם

הצפוניים חדרו לדרום בכל נתיב אפשרי גם דרך הנהרות

כבדות, שהציבור בארצות-הברית לא היה מוכן לשלם. זרם שני טוען, כי האסטרטגיה של ארצות-הברית בוויטנאם היתה מוטעית מיסודה. לטענתם, נפל גנרל וסטמורלנד למלכודת, שטמן לו גנרל גיאפ, ובזבז את עוצמתו ברדיפה איך-סופית אחרי יחידות של האויב ברמת החר, הרחק מהזירה הקובעת באמת: ריכוזי האוכלוסין בשפלת החוף. וסטמורלנד ניסה לנהל מלחמה קונוונציונלית בזמן שאויביו לחמו מלחמת גרילה מהפכנית. הוא התעלם מהצדדים הפוליטיים של המלחמה ומצדדיה החברתיים, ואויביו התמקדו דווקא במישורים הללו. ארצות-הברית לחמה כדי להשמיד את האויב, ואילו הקומוניסטים לחמו, כדי להשפיע על דעת הציבור בוויטנאם ובעולם.

בעיני המבקרים האלה סימלה מתקפת טט בראשית 1968 את הניגוד הזה יותר מכל. חיילי ארצות-הברית קטלו באויביהם, והותירו אותם בתום שלושה שבועות של לחימה ללא הישג אחד בשטח. אך כלי התקשורת בארצות-הברית ובעולם תיארו את הקרב כתבוסה אמריקנית, התיאור הזה נתפס בציבור ובקרב מנהיגי ארצות-הברית כנכון יותר מדיווחי הצבא. בקרב הזה הפסידה ארצות-הברית במלחמה, כיוון שמנהיגיה ואזרחיה נשברו רוחנית. חברי הזרם הזה מציעים בדיעבד אסטרטגיה חלופית לזו שננקטה: לדעתם, היו צריכים לשים את הדגש על תכניות להשכנת השלום, ובמיוחד על התכניות לאבטחה הכפרים מבפנים, ועל המבצע לחיסול נציגי הוויטקונג באמצעות סוכני-חרש.

זרם שלישי, שיוצג במיוחד על-ידי וסטמורלנד, טוען, כי הסיבה העיקרית לכישלון נעוצה בניהול כושל של הדרג האזרחי. לטענתו, הושפעו הנשיא ויועציו יתר-על-המידה על-ידי תיאורטיקנים, "אסטרטגים של כורסה", חסרי הבנה אמיתית בנושאים צבאיים. הללו ניסו ליישם

בוויטנאם, היו מנצחים. אך המחלוקת היא על כמות האבדות, שהיה עליהם לגרום על-מנת לשבור את האנוי. לאור האמור לעיל, נראה, כי יכולת הספיגה של הקומוניסטים בוויטנאם היתה הרבה יותר גדולה ממה שהניחו האמריקנים.

ועדיין נותרה שאלה – האם היו האמריקנים מוכנים לגרום את כמות האבדות, שנדרשו להכנעת האנוי, והאם היו מסוגלים לעשות זאת?

גם אם התשובה לשאלה זו חיובית, לקה הביצוע בפועל של אסטרטגיית השחיקה בחסר – עקב יריבות בין-חילית, עקב פיקוד לא אחוד בזירת המלחמה, עקב תנודות במדיניות הממשל בארצות-הברית ועקב אי-נכונות אנשי הצבא להתאים עצמם לתנאי הלחימה, הנדרשים במלחמת גרילה.

ארצות-הברית לא הצליחה להביס את הקומוניסטים, אך העובדות הללו אינן מסבירות מדוע, למרות שלא הובסה בקרב, נשברה ארצות-הברית. אין לזקוף זאת לכמות האבדות. יחסית, ספגה ארצות-הברית אבדות כבדות בהרבה בשתי מלחמות העולם ובמלחמת קוריאה, מבלי להישבר. גם במספרים מוחלטים שתי מלחמות העולם ומלחמת קוריאה היו עקובות יותר מדם אמריקני. עד 31 בינואר 1968 השתכנעו הציבור ומעצבי המדיניות בארצות-הברית, כי הניצחון כבר הושג, ותוך זמן לא רב ייכנעו הקומוניסטים. מתקפת טט בתחילת 1968 נתפסה בארצות-הברית כהוכחה, כי אין יסוד לציפיות, כי מעורבות ארצות-הברית מגיעה לקצה; להיפך, על ארצות-הברית להסלים את מעורבותה אם ברצונה להשיג את יעדיה. עם תחזית זו לא היו מוכנים להשלים. מאכן נבעה החלטתם להינתק מדרום-ויטנאם. יחד עם זאת, חיפש הממשל האמריקני מוצא של כבוד; ולכן, נמשכה שהות האמריקנים בוויטנאם עוד כשש שנים, ועלתה בחיי עוד כשלושים אלפי בני אדם.

הביקורת על ניהול המלחמה

ביקורת רבה הוטחה במבצעי המדיניות ובמצביאים האמריקניים בזמן המלחמה בוויטנאם ובשנים לאחריה. למעשה, רוב הספרות על מלחמת ויטנאם מגמתית, ובאה לטעון נגד דרכם בניהול המלחמה. כמו כן, כל המידע, שפרסמה צפון-ויטנאם הנו מגמתי ותעמולתי, ואי אפשר לדעת ממנו את כוונות מצביאייהם. לכן, מצויים בידינו רק ניחושים והערכות, הנובעים מניתוח ההתרחשויות בשטח. כל זה מקשה ביותר על הבנת האירועים ועל ניתוחם.

שלושה זרמים עיקריים עוסקים בניתוח הכישלון וסיבותיו. זרם אחד טוען, כי לארצות-הברית לא היה כל סיכוי לנצח במלחמה; ולכן, לא היתה צריכה להתערב בה כלל. הסיבה לכישלון נעוצה בנסיבות, שארצות-הברית לא שלטה בהם: בעלת-ברית חלשה, מפוררת ובעלת ממשלה חלשה לעומת אויב מאורגן ונחוש בדעתו. הצלחה היתה תלויה במאמץ אמריקני ארוך-טווח וכרוכה באבדות

* ד"ר הנרי קיסינג'ר ולה דוק תו זכו בפרס נובל לשלום על הישגיהם בהסכם פאריס – המערכת.

(סוף בעמוד 55)